

דף סב

העביר עליו שבעה סמנין ולא עבר הרי זה צבע. בתוס' הביאו פירש"י בסנהדרין (מ"ט ע"ב) שפירש 'דבידוע שצבע היה'. ומשמע דהוי בירור גמור דהוא צבע ולא דם (יש להעיר מדברי התוס' לקמן, ס"ד ע"ב ד"ה על גבי כולם, דלשון 'בידוע' אינו בהכרח בירור גמור, אלא ניתן לפרש דהוא לשון תליה מספק). ותוס' חולקים ומפרשים דתלינן בצבע מטעם ספק ספיקא וביטול. וכתב הר"ן בסנהדרין (שם) דלרש"י מהני בדיקה זו אף להתירה לבעלה, וכדעת הרמב"ם (פ"ט מאיס"ב הל' ל"ו). ולתוס' לא מהני הבדיקה אלא לטהר הבגד, אבל לא לטהר האשה, וכדעת הראב"ד שם.

(ומלשון רש"י בע"ב ד"ה טהרותיו טהורות, שכתב 'תלינן לקולא ואמרינן צבע הוא וטהור משום דאי נמי דם הוא כו', משמע דמפרש כתוס', ולא כפירושו בסנהדרין).

ובשו"ע (סי' ק"צ סל"א) פסק להקל כדעת הרמב"ם, אלא שאין בזה נפקא מינה לדינא, שהרי סיים שם ש'עכשיו אין לנו העברת שבעה סמנים מפני שאין אנו בקיאים בקצת בשמותם'.

העביר עליו שבעה סמנין. בספר 'שלטי גבורים' במסכת שבועות משמע דיש אופן נוסף לברר אם הוא דם או צבע, על ידי שרוקקת על הכתם, ואם מיד חלף והלך לו הרי זה צבע (והובא בסדרי טהרה ק"צ סקנ"ב). וכן כתב השל"ה הק' שמסורת בידם שגם בימינו אפשר להכיר כתם ע"י ריקקה כנ"ל (אך למעשה אין סומכין על זה. ששבה"ל ק"צ סל"א).

העביר עליו שבעה סמנין. בשו"ע (סי' ק"צ סל"א) 'ואם אינה מעברת עליו – טמאה מספק'. וטעם הדבר כתב המגיד משנה (פ"ט מאיס"ב הל' ל"ו) דאין דנים בזה ספק דרבנן לקולא מכיון שזהו ספק הניתן לבירור על ידי העברת הסמנין. וכתב הסד"ט (ק"צ סקנ"ב) דלפי זה בזמנינו שאין אנו בקיאים בהעברת הסמנין הוי כשאר ספק דרבנן ולקולא. ואף שבספק מחמת חסרון ידיעה אין דנים ספק דרבנן להקל (יו"ד צ"ה ס"ג), מכל מקום בחסרון ידיעה לכל העולם כן נידון כספק דרבנן לקולא (ט"ז שם סק"ד).

אכן הלוש מחמיר מספק. ויש לבאר טעמו דכיון שעיקר טומאת כתמים נתקן על הספק – שוב לא דנים בו להקל מספק (כעין סברת המ"מ פ"ב מחו"מ ה"י דכיון שבדיקת חמץ נתקן מעיקרו על הספק לא דנים בזה ספק דרבנן להקל. ששבה"ל ק"צ סל"א).

(ע"ב) רבי יוחנן אמר אחד משקין קלין ואחד משקין חמורין אם הוסק התנור אין אי לא לא. פירש"י דהוה ליה טומאה בלועה בחרסין וטומאה בלועה לא מטמיא (חולין ע"א). וברש"י תמה דדוקא בבעלי חיים מטהרים מטעם טומאה בלועה, ולא בשאר דברים (כדמוכח בכלים פ"ח מ"ה, ופ"ט מ"ו). אלא כאן הטעם משום שאינו יכול לצאת אלא על ידי הדחק, או משום שגם אינו מקפיד עליו.

הנח לכתמים דרבנן. כתבו תוס' דמכל מקום כיון שרגילות לבא כתם מגופה לא מקילין אלא במקום שאפשר לתלות בצבע, ולא דמי לדם תבוסה דמקילין משום דהוי מדרבנן. ותמה על זה ה'חידוד הלכות' דמה בכך שבא מגופה, מכל מקום הוי דרבנן כיון שלא הרגישה ביציאתו, כמבואר בדף נ"ז ע"ב. וכן משמע מפירש"י כאן.

[אכן ב'סדרי טהרה' (ק"צ סקצ"ג) דייק מדברי רש"י כאן להיפך. וגם הוכיח מדברי תוס' אלו דהטעם דבעינן 'הרגשה' אינו משום גזיה"כ דבלא הרגשה טהורה, אלא דעל ידי ההרגשה מתברר בודאות שהדם יצא מגופה, מה שאין כן בלא הרגשה יש ספק אם בא מגופה ולכן טהורה מדאורייתא].

רבי לא שנה ר' חייא מנא ליה. בתוס' תמהו דאם כן לעולם לא נתייב תיובתא מברייתא כו'. ובהגהות הרד"ל כתב ליישב דדוקא הכא, דלשון הברייתא הוא "ר' חייא אומר דם הנדה ודאי כו'", דנראה ר' חייא מפי עצמו קאמר, להכי אמר כן. אבל שארי ברייתות דתני ר' חייא סתמא, כולן מדברי תנאים אחרים הן.

דף סג

'איזהו רוק תפל'. כתב הרמב"ם בפ' המשנה: 'כשלא יאכל אדם דבר מבערב וישן חצי הלילה האחרון כולו כו' ויקרא אז רוק תפל כו' וישאר כן עד שתעבור שעה שלישית'. וברש"ש תמה על דבריו, דבגמרא משמע דמספיק ש'עבר עליו חצות לילה בשינה'. גם לא נזכר בגמ' שאחר שלש שעות מתבטל כוחו, רק אם 'יצא רוב דיבורו של שלש שעות'.

'מי גריסין רותח ועובר שיתן לתוכו מלח מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי'. ב'שאגת אריה' (סי' כו) הביא מחלוקת הרמב"ם (פי"א מהל' ברכות הל"ו) וה'אור זרוע' (בהגהות אשר"י פ"ק דברכות סי' י"ג) אם יכול לברך ברכת המצוות בדיעבד אחר שעשה המצוה (הש"ך הכריע כדעת הרמב"ם שאינו יכול לברך, יו"ד סי' י"ט סק"ג). וכתב השאג"א להוכיח כדברי ה'אור זרוע', שיכול לברך, מלשון הגמ' בפסחים (ו' ע"ב): 'כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן'. ולמה לא נקטה הגמ' 'קודם לעשייתן', אלא להורות דבר והיפוכו: לכתחילה יברך לפני עשיית המצוה ('עובר' לישנא דאקדומי), ובדיעבד לאחר שעשה המצוה ('עובר' לשון שעבר). וברש"ש העיר שזה נסתר מסוגיין, דהכא 'עובר שיתן לתוכו מלח' הוא בדוקא קודם ולא לאחר מכן.

וב'נימוקי יוסף' [על הל' תפילין להרי"ף, סוף מסכת מנחות דף ח' ע"א ד"ה עובר] ביאר דאם היה נוקט לשון 'קודם לעשייתן' היה משמע דיכול להקדים הברכה אפילו הרבה קודם לעשיית המצוה. לכך נקט לשון 'עובר', כאיש הרץ לפני חבירו וחבירו מורו עצמו להשיגו (על פי זה מתפרש בסוגיין 'עובר שיתן לתוכו מלח' שיהא רותח כל כך, שתיכף ומיד אפשר לתת המלח לתוכו. נימוקי הגרי"ב).

'וצריך לכססם שלש פעמים בעי ר' ירמיה אמטויי ואתויי חד כו' תיקו'. בתוס' (סוכה ל"ז ע"ב ד"ה כדי), כתבו בשם ה'ערוך' שהביא ירושלמי לגבי נענוע הלולב, דצריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר. ומסתפק ר' זירא הכין חד והכין חד, או דלמא הכין והכין חד (כלומר אם הולכה והבאה נחשבים כפעם אחת או כפעמיים, כאותו ספק שמסתפק ר' ירמיה בסוגיין). וכיון דלא אפשר עבדינן לחומרא שלש פעמים לכל אחד ואחד.

ועיין בר"ן שם (י"ח ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה אמר רבא) שהאריך לבאר השיטות בענין הנענועים.

(ע"ב) 'היתה למודה לראות מיום עשרים ליום עשרים ומשש שעות לשש שעות כו' ור' יוסי מתיר עד שש שעות וחוששת בשש שעות' דעת הראב"ד שגם ר' יהודה מודה לר' יוסי כשקבעה וסת לשעות בלבד, שאינה צריכה לחשוש לכל העונה, אלא רק לשעה שרגילה לראות. ומחלוקתם אינה אלא כשרגילה לראות בימים ושעות, כמבואר בגמ' (ספר 'בעלי הנפש', הובאו דבריו ביו"ד סי' קפ"ט ס"ג). ונחלקו בביאור דבריו: הרז"ה (בהשגות אות ז') מפרש שכיון שקבעה לשעות בלבד ולא לימים נמצא